

УДК 355.54:351.74

DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-679-683

Василь ПОЛИВАНЮК[©]
кандидат юридичних наук,
доцент

Дмитро БОДИРІВ[©]
викладач

Олег ЗАВИСТОВСЬКИЙ[©]
викладач

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)*

ПРАВОВІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВОГНЕВОЇ ТА ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СПІВРОБІТНИКІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Надано узагальнені відомості з організаційно-правових основ вогневої та фізичної підготовки співробітників територіальних органів Національної поліції України. Розглядаються питання обов'язкового вивчення співробітниками поліції як практичної, так і теоретичної частини вогневої підготовки, а в межах фізичної підготовки – обов'язкового вивчення профілактики травматизму. Незважаючи на те, що нормативне регулювання проведення занять з фізичної та вогневої підготовки є досить повне, існують певні питання в організації цього процесу, які не сприяють належній фізичній та вогневій підготовці співробітників. Відсутність елементарних навичок безпечного поводження з вогнепальною зброєю (при підготовці зброї до несення служби, виконання навчально-тренувальних стрільб), нерозуміння або невиконання норм заходів щодо забезпечення безпеки, низький рівень дисциплінованості є однією з проблем вітчизняної системи вогневої підготовки. У результаті проведеної роботи виявлено теоретичні передумови актуальності досліджуваної проблеми. У статті аналізується метод кейс-стадій, ділові ігри тощо. Визначаються шляхи вирішення і засоби введення в навчальний процес інтерактивних освітніх технологій для формування у співробітників поліції загальнокультурних і професійних компетенцій необхідних в їх службовій діяльності.

Ключові слова: *вогнева підготовка, фізична підготовка, працівники поліції, вогнепальна зброя, методика організації занять.*

Постановка проблеми. Готовність виконати на високому рівні поставлені службові завдання, в тому числі і в екстремальних умовах – основний обов'язок кожного співробітника поліції. Саме тому вогнева та фізична підготовка є важливими складовими частинами професійної підготовки співробітників МВС України. Сутність вогневої та фізичної підготовки співробітників поліції полягає у формуванні висококласних фахівців, здатних приймати самостійні і найбільш оптимальні рішення в різних ситуаціях, а також вміти застосовувати та використовувати при необхідності вогнепальну зброю і фізичну силу. Результат будь-якої операції по припиненню протиправних дій залежить від морально-вольових якостей, фізичної підготовленості

© В. Поливанюк, 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3295-4434>
vasiliyd.pol@gmail.com

© Д. Бодирів, 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-1070-619X>
bodyrev@ukr.net

© О. Завістовський, 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0126-5102>
k_tsp@dduvs.in.ua

співробітників, їх вміння досконало володіти табельною зброєю і впевнено застосовувати або використовувати її в складній, швидко мінливій ситуації. Результати комісійних перевірок територіальних органів та освітніх організацій Національної поліції України дають підстави зробити висновок, що рівень тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки як вже діючих співробітників поліції, так і випускників навчальних закладів продовжує залишатися на недостатньому рівні.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Проблематика тренування з точки зору формування технічних й тактичних дій в умовах короткого строку навчань або невеликої кількості практичних стрільб з метою забезпечення особистої безпеки розглядалися у наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: Л. Ванштейна, С. Московкіна, М. Тамішева, М. Жиліна, І. Ратова, В. Форфель, А. Алексієва, В. Артемева, Л. Виготського, Л. Кандибовича, Г. Костюка, С. Максименко, Р. Найдифер. У світовій практиці різними школами накопичено досвід у методиці професійної підготовки поліцейських, діяльність яких пов'язана з практичним застосуванням вогнепальної зброї. Сучасна наука і освіта дозволяє підготувати майстра своєї справи. Історично склалося так, що методика бойової підготовки, включаючи вогневу підготовку, складена і відпрацьована здебільшого тільки для чоловіків. На сьогоднішній день зміни, що відбуваються в усіх сферах життєдіяльності сучасного суспільства, характеризуються зростаючою вимогою рівності між чоловіком і жінкою з урахуванням гендерного підходу. Основними труднощами, з якими стикаються початківці-стрілки, є такі: хвилювання на вогневому рубежі; відчуття небезпеки при поводженні з бойовою зброєю; бажання абсолютно точно розташувати прицільні пристосування в точці прицілювання; самооборонний рефлекс стрілка на очікуванні звуку пострілу і віддачі зброї, який проявляється в різкому скороченні груп м'язів.

Метою дослідження є правових та методичних основ організації вогневої та фізичної підготовки співробітників територіальних органів Національної поліції України.

Виклад основного матеріалу. У разі неефективного, неправильного або невмілого застосування фізичної сили або вогнепальної зброї можуть постраждати не тільки співробітники поліції, а й громадяни, які випадково опинилися в місці безпосереднього фізичного контакту співробітника поліції і правопорушника. Тому застосування фізичної сили, спеціальних засобів або вогнепальної зброї, так само, як і підготовка до їх застосування, повинні бути строго регламентовані нормами права. Необхідність проведення спеціальної службової підготовки та періодичних перевірок професійної придатності до дій в умовах, пов'язаних із застосуванням фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї, встановлені в ст. 43 Закону України «Про Національну поліцію» [1]. У даній статті встановлюється право співробітників поліції застосовувати фізичну силу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю, а також їх обов'язок проходити підготовку до їх застосування. Зміст підготовки встановлюється нормативними актами, які приймаються органами МВС України. Професіонал у будь-якій сфері діяльності повинен бути не тільки компетентним і знаючим працівником, а й творцем нового рівня соціальності, відповідальним за результати своєї праці, бути вимогливим до себе і до своїх колег, володіти активною громадянською позицією. Шлях до цього – розвиток, орієнтований на практику освіти, отримання відповідних знань, умінь і навичок. Професійне навчання проводиться з метою надбання співробітниками основних професійних знань, умінь і компетенцій, необхідних для виконання службових обов'язків, у тому числі пов'язаних із застосуванням фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї.

Перерахуємо види професійної та фізичної підготовки, які повинні проходити співробітники поліції. До них відносяться:

1. Службова підготовка.
2. Правова підготовка.
3. Вогнева підготовка.
4. Фізична підготовка.

Якщо службова і правова підготовка співробітників поліції містить тільки теоретичну частину, оскільки передбачає отримання необхідних при здійсненні професійної діяльності знань, то вогнева та фізична підготовка містить як теоретичну, так і практичну частину, оскільки, крім засвоєння теоретичних знань, вимагає вироблення у співробітників поліції практичних навичок і умінь.

Розглянемо найбільш докладно метод кейс-стаді у практичному навчанні з вогневої підготовки курсантів. Суть кейс-стаді полягає в тому, що здобувачам вищої освіти пропонують осмислити реальну ситуацію, опис якої одночасно відображає не тільки будь-яку практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при її вирішенні. При цьому в кейсі відсутній чітко виражений набір вихідних даних, які необхідно використовувати для отримання єдино правильного рішення. (Кейс буквально означає «проблемна ситуація»). Замість цього необхідно повністю осмислити ситуацію, викладену в кейсі, самому виявити проблему і питання, які потребують вирішення. Таким чином, забезпечується розвиток самостійності та ініціативності, вміння орієнтуватися в широкому колі питань, пов'язаних з різними аспектами професійної діяльності.

Кейс метод сьогодні є найбільш складною інтерактивною технологією, який містить й інші методи пізнання як:

- 1) моделювання (побудова моделі ситуацій);
- 2) ігрові (пейнтбольні ігри);
- 3) евристичні (мозковий штурм, мозкова атака) як пошукові, де I етап – інтегрування ідей, а II етап – аналіз ідей.
- 4) дискусія – обмін поглядів з проблеми та шляхи її вирішення. При цьому дискусія як метод займає центральне місце в аналізі проблемних ситуацій. Учасники повинні володіти зрілістю мислення, самостійністю суджень, володіти необхідною компетенцією у цій сфері діяльності, про яку йдеться [4].

Так, на заняттях з вогневої підготовки в теоретичній частині вивчаються тактико-технічні характеристики зброї і боеприпасів, правові підстави їх застосування, способи забезпечення особистої безпеки особи, їх застосовує, та оточуючих. У практичній частині занять відбувається регулярне відпрацювання у співробітників поліції навичок володіння зброєю, дотримання заходів безпеки при поводженні з ним, відпрацьовуються встановлені нормативи з вогневої підготовки. На заняттях з фізичної підготовки вивчаються і відпрацьовуються вправи, які мають службово-прикладне значення, спрямовані на підвищення загальної фізичної підготовки співробітників поліції. Безпосереднє проходження вогневої та фізичної підготовки в територіальних підрозділах регулюється локальними нормативними актами, які видаються щорічно начальниками територіальних підрозділів [2].

У практичній частині відпрацьовуються різні вправи стрільб, відпрацьовуються нормативи щодо володіння вогнепальною зброєю, здійснення пострілів. Традиційно практичний розділ вогневої підготовки містить:

- проведення практичних тренувань з відпрацювання нормативів з вогневої підготовки, підготовка до стрільби, здійснення пострілу «вхолосту» (без використання бойових патронів), прийоми стрільби з різних видів зброї, а також метання навчальних гранат;
- практичні стрільби, в ході яких відпрацьовуються вправи курсу стрільб з різних видів вогнепальної зброї, метання ручних гранат, а також тактика їх застосування при здійсненні оперативно-службової діяльності.

Нині у процесі навчання вогневої підготовки курсанти (слухачі) напружують певний алгоритм дій (руховий стереотип – стереотип тиру), що не відповідає реальним діям співробітника в обстановці застосування зброї під час несення служби з охорони громадського порядку [3]. Сьогодні у процес навчання, підсумкових атестацій курсантів і слухачів не вміщені стрілецькі вправи, які передбачають їх виконання в умовах обмеженої освітленості.

Стан професійної службової та фізичної підготовки курсантів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання свідчить про те, що частина її складових вимагає модернізації. Питання відбору абітурієнтів, критерії оцінки вогневої підготовленості на різних етапах їх навчання і, нарешті, підбір ефективних засобів і методів спеціальної підготовки дуже недосконалі (відсутня методика навчання стрільбі з пістолета в умовах обмеженої освітленості і недостатньої видимості в Наказах закладів вищої освіти України і вимагає проведення спеціальних досліджень, в тому числі для розробки і наукового обґрунтування методики навчання курсантів при стрільбі на ближніх дистанціях в умовах обмеженої освітленості [4].

В умовах недостатньої освітленості, пропонуємо:

- 1) в умовах небезпеки зупинитись, припинити ведення вогню, при збільшенні небезпеки – присісти, лягти;

- 2) при вході у неосвітлене приміщення заплющити обидва ока і при першому кроці розплющити;
- 3) при переслідуванні злочинця, який забіг у неосвітлене приміщення заплющити одне око;
- 4) поліцейський повинен мати двосекційний ліхтар (звичайний та стробоскоп);
- 5) при осліпленні і одночасному русі використовуйте принцип козирка;
- 6) при недостатньому освітленні для того, щоб роздивитись об'єкт, дивіться не на нього, а трохи у бік;
- 7) перед виходом на вулицю у нічний час подивіться на червоний ліхтар;
- 8) медичні способи: 1 таблетка кофеїну, приймати за 30 хвилин до екстремальної ситуації, вона діє 30 – 50 хвилин (підвищує гостроту зору на 30 %), також необхідно приймати вітамін С [5].

Варто відзначити, що під час навчального процесу вогневої та тактичної підготовки потрібно проводити заняття з поліцейськими за умов недостатньої освітленості. Для того, щоб він отримував певні навички та відбулась первинна адаптація до цих умов. А також розвивати методики проведення оцінки обстановки за даними умовами з органами слуху та нюху. Відпрацьовувати тактику переміщення та тактику дій спочатку в умовах гарного освітлення, а потім відпрацьовувати в екстремальних умовах.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що необхідність проведення занять з вогневої та фізичної підготовки виступає одним з основних елементів службової підготовки не тільки для здобувачів вищої освіти в закладах МВС, а й в підрозділах Національної поліції України. Незнання або недостатнє володіння вогнепальною зброєю може призвести не тільки до неефективних дій співробітників поліції в тих чи інших ситуаціях, а й до загибелі і поранень працівників поліції і сторонніх громадян.

Значним видом контролю за правомірним застосуванням чи використанням вогнепальної зброї співробітниками поліції також є недержавний контроль, який здійснюється правозахисними організаціями, засобами масової інформації, а також іншими представниками громадянського суспільства. Незважаючи на те, що коло контрольних повноважень суб'єктів даного виду контролю не настільки невелике, воно досить часто буває результативним. Його мета – залучити громадськість, забезпечити об'єктивну і професійну діяльність правоохоронних органів. Дуже часто саме результати діяльності учасників даного виду контролю дозволяють задіяти до аналізу ситуації застосування чи використання вогнепальної зброї співробітником поліції додаткові незалежні сили вищих підрозділів та інших державних органів.

Таким чином, застосування зброї співробітниками поліції знаходиться не тільки в жорстких правових межах, а й є об'єктом спостереження досить широкого кола суб'єктів контрольно-наглядової діяльності, що, з одного боку, здатне зробити негативний вплив на психологічну готовність поліцейського до застосування чи використання вогнепальної зброї, а з іншого – виступає важливою гарантією забезпечення безпеки, бар'єром для неправомірного порушення прав і свобод громадян, а також засобом протидії зловживанню службовими повноваженнями співробітників поліції.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
2. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України: зб. матеріалів МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; каф. спец. фіз. підготовки. Харків : ХНУВС, 2017. URL : univd.edu.ua.
3. Семенюк В. І., Лавров О. Ю., Гришин М. В., Руденко М. М., Кравчук А. М. Комплексний підхід до навчання вогневої підготовки з використанням інноваційних технологій. *Системи озброєння і військова техніка*. 2015. № 1. С. 186–190.
4. Циркуленко А. М. Особливості виконання службово-бойових завдань. *Актуальні питання забезпечення службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони : матеріали регіон. круглого столу (м. Харків, 19 квіт. 2019 р.)*. Харків : ФОП Бровін О. В., 2019. Вип. 3. URL : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8745/Vykonannia%20sluzhbovo_Tsyruklienko_A_M_Tsyruklienko_S_S_Zubach_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
5. Стрельба в темноті и при недостаточном освещении. URL : <https://lastday.club/low-light-shooting-guide>.

Надійшла до редакції 08.12.2021

References

1. Pro Natsional'nu politsiyu [On the National Police] : Zakon Ukrayiny vid 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>. [in Ukr.].
2. Pidhotovka politseys'kykh v umovakh reformuvannya systemy MVS Ukrayiny [Training of police officers in the conditions of reforming the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine] : zb. materialiv MVS Ukrayiny, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav ; kaf. spets. fiz. pidhotovky. Kharkiv : KHNUVS, 2017. URL: univd.edu.ua. [in Ukr.].
3. Semenyuk, V. I., Lavrov, O. Yu., Hryshyn, M. V., Rudenko, M. M., Kravchuk, A. M. (2015) Kompleksnyy pidkhid do navchannya vohneviy pidhotovtsi z vykorystanniam innovatsiynykh tekhnolohiy [A comprehensive approach to training in fire training using innovative technologies]. *Systemy ozbroyennya i viys'kova tekhnika*. № 1, pp. 186–190). [in Ukr.].
4. Tsyrukulyenko, A. M. (2019) Osoblyvosti vykonannya sluzhbovo-boyovykh zavdan' [Features of service and combat missions]. *Aktual'ni pytannya zabezpechennya sluzhbovo-boyovoyi diyal'nosti syl sektoru bezpeky i oborony : materialy rehion. kruhloho stolu (m. Kharkiv, 19 kvit. 2019 r.)*. Kharkiv : FOP Brovin O. V. Issue 3. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8745/Vykonannia%20sluzhbovo_Tsyrukulyenko_A_M_Tsyrukulyenko_S_S_Zubach_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y. [in Ukr.].
5. Strel'ba v temnote i pri nedostatochnom osveshchenii [Shooting in the dark and in low light]. URL: <https://lastday.club/low-light-shooting-guide>. [in Russ.].

ABSTRACT

Vasyl Polyvaniuk, Dmytro Bodyriev, Oleh Zavistovskyi. Legal basis of organization of fire and physical training of employees of territorial bodies of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The article presents generalized information on the organizational and legal basis of fire and physical training. The issues of obligatory study by police officers of both practical and theoretical part of fire training, and within the framework of physical training – obligatory study of injury prevention are considered. Despite the fact that the regulations on physical and fire training are quite complete, there are certain issues in the organization of this process that do not contribute to the proper physical and fire training of employees. Lack of basic skills of safe handling of firearms (in preparing weapons for service, training shooting), lack of understanding or non-compliance with security measures, low level of discipline is one of the problems of the domestic fire training system. As a result of the carried out work the theoretical preconditions of urgency of the investigated problem are revealed. The article analyzes the method of case stages, business games. The ways of the decision, and means of introduction in educational process of interactive educational technologies for formation at police officers of general cultural and professional competences necessary in their official activity are defined.

A special role and place in the professional development of a person, including a police officer, is given to sports activities. Sport as an integral part of physical culture educates the employee's desire to win, achieve high results, mobilizes physical, mental and moral qualities. Sport enables police officers to develop their physical and volitional qualities, strengthen their health and prolong their longevity, which is one of the most pressing public health problems in the current environment. Physical training as one of the forms of continuous improvement of professionalism of police officers ensures their readiness to perform official tasks and maintain high efficiency during service. During the training process, fire and tactical training is conducted with police officers in conditions of insufficient education. In order for him to gain certain skills and to initially adapt to these conditions. It is necessary to develop methods of assessing the situation under these conditions with the organs of hearing and smell. Practice movement tactics and action tactics first in good lighting conditions, and then work out in extreme conditions.

Keywords: *fire training, physical training, police officers, firearms, organizing classes methods.*